

Het transnationale verzet tegen de oorlog in Irak. Een analyse in acht landen aan de hand van protestsurveys.

Stefaan Walgrave

Op 15 februari 2003 trokken wereldwijd tussen 10 en 15 miljoen mensen in meer dan 300 steden en 60 landen de straat op om te protesteren tegen de op handen zijnde oorlog in Irak. Een maand later, op 20 maart 2003, zou de oorlog tegen Saddam Hoessein beginnen. Het protest van 15 februari 2003 groeide uit tot de allergrootste dag van politiek protest die er ooit geweest is. Nooit eerder waren zoveel mensen op dezelfde dag rond hetzelfde thema op straat gekomen. In de Verenigde Staten was 15 februari 2003 het grootste protest sinds de oorlog in Vietnam; in de hoofdsteden van Italië, Spanje en Groot-Brittannië werden alle nationale opkomstrecords gebroken.

Niet alleen de aantallen betogers waren indrukwekkend; wat er heel bijzonder leek te zijn aan 15 februari 2003 was dat deze vele miljoenen betogers allemaal hetzelfde doel hadden - het stoppen van de oorlog – en dat dit doel echt internationaal was. De betogers in Brussel, bijvoorbeeld, kwamen op 15 februari niet op straat om de houding van de Belgische regering aan de kaak te stellen, want die was vierkant tegen de oorlog gekant. Het voorwerp van hun woede en protest waren andere regeringen die zich op het oorlogspad begaven – de Amerikaanse president George Bush en de Britse premier Tony Blair op de eerste plaats. In de meeste gevallen, echter, nemen sociale bewegingen en betogers (alleen) hun eigen regering op de korrel. Al even bijzonder leek de manier waarop de wereldwijde actiedag georganiseerd werd. Het initiatief en de coördinatie kwamen niet van een nationale beweging of organisatie maar kwam van een transnationaal overlegplatform van sociale bewegingen. Kortom, zowel het doel als de manier waarop het protest van 15 februari was opgezet, leken volop transnationaal te zijn.

Door politieke wetenschappers wordt er de laatste jaren vaak gesproken over de toenemende ‘transnationalisering’ van de politiek – heel wat bevoegdheden, activiteiten en actoren zouden aan het verhuizen zijn van het nationale politieke niveau naar het internationale politieke niveau (Beck 1997; Huyse 1994). Algemeen wordt aangenomen dat bijvoorbeeld grote bedrijven, politieke partijen en ook massamedia relatief makkelijk de sprong hebben kunnen maken naar het transnationale niveau. Die actoren volgen de verschuiving van de politieke macht naar hogere niveaus en hebben zich aangepast aan de nieuwe machtsconstellaties. De vorming van echte Europese partijen in het Europese parlement is daarvan een voorbeeld. Vele politicologische en sociologische onderzoekers gaan er echter van

uit dat het voor sociale bewegingen veel meer dan voor die andere politieke actoren moeilijk is om de overgang naar het internationale niveau te maken. Sociale bewegingen zouden het lastig hebben met de schaalvergroting van het politieke bedrijf. Dat heeft ondermeer te maken met de gebrekkige middelen van sociale bewegingen die de kostelijke internationalisering afremmen, met de losse structuur van sociale bewegingen die het moeilijker maakt om op hoger niveau bindende afspraken te maken, met de fysieke drempels om collectieve actie op één plaats te concentreren (vb. verplaatsingskosten), met de motivaties van de bewegingsparticipanten die vooral met bekende en gekende doelen samenhangen, etc.

De massaliteit en de wereldwijde spreiding van 15 februari 2003 lijken echter te bewijzen dat sociale bewegingen en politiek protest wel degelijk uit de nationale cocon kunnen breken. Het wereldwijde protest op die dag is dus een uitstekende case om na te gaan hoe het staat met de transnationalisering van sociale bewegingen en van protestparticipatie. De vraag die ons meer specifiek in dit artikel bezighoudt is dan precies in welke mate protestevenementen zoals 15 februari echt transnationaal te noemen zijn. Hoe zat het precies met de organisatie van dit evenement? Wat dreef zoveel mensen in zoveel verschillende landen de straat op? Lagen er vooral transnationale of toch vooral nationale motieven ten grondslag aan het wereldwijde protest? In welke mate ging het om verschillende soorten van participanten in de verschillende landen of ging het overal om hetzelfde type demonstrant? In dit hoofdstuk stellen we ons dus de vraag (1) naar de organisatie van 15 februari, (2) naar de motieven van de deelnemers en (3) naar het profiel van de deelnemers.

We doen dat aan de hand van een survey die we op 15 februari 2003 afnamen onder de deelnemers aan het antioorlogsprotest in acht Westerse landen. Op diezelfde dag bevroegen we ruim 5.000 deelnemers aan het marsen tegen de oorlog. We stelden hen vragen over waarom ze meededen, wat ze over politiek dachten, wat hun mening was over de oorlog, wie ze juist waren, met wie en hoe ze op straat kwamen, en vanwaar ze kwamen. In de analyse zullen we telkens nagaan in welke mate er sprake is van gelijkenissen en verschillen tussen de deelnemers in de verschillende landen. De redenering luidt als volgt: als we erg veel *verschillen* zouden vaststellen tussen de deelnemers in de verschillende landen kunnen we ons vragen stellen bij het transnationale karakter van het grote 15-februari-evenement. Als de deelnemers in de verschillende landen, bijvoorbeeld, om helemaal andere redenen de straat op kwamen dan kunnen we niet echt van een transnationale beweging spreken. Als de deelnemers in de verschillende landen daarentegen sterk op elkaar zouden *gelijken* dan versterkt dat het vermoeden dat we hier wel degelijk met een echte transnationale beweging te maken hebben.

In het eerste deel van dit hoofdstuk werken we de kwestie van de internationalisering van protest en van sociale bewegingen verder uit op basis van

de literatuur. Het tweede deel van dit hoofdstuk wordt gewijd aan het voorstellen van onze onderzoeksmethode: het bevragen van deelnemers aan betogingen. In het derde deel wordt de ontstaanswijze en coördinatie van 15 februari in kaart gebracht. In deel vier wordt ingegaan op de verschillende politieke contexten in de bestudeerde landen. Deel vijf bevat de kern van ons betoog en behandelt beide andere onderzoeksvragen – wie waren de betogers en wat willen ze? Het zesde deel ten slotte bevat de conclusie en gaat in op de consequenties van onze bevindingen.

1. Transnationale bewegingen en nationale/internationale politieke opportuniteiten

De massale wereldwijde protesten van 15 februari 2003 reageerden schijnbaar op dezelfde aanleiding, werden op dezelfde dag georganiseerd, hadden schijnbaar hetzelfde doel en dezelfde ‘vijand’ voor ogen, mikten op dezelfde beleidswijziging en gebruikten dezelfde slogans en symbolen. Vele voorwaarden om te gewagen van een transnationale beweging waren op het eerste gezicht dus voldaan. Sinds de zogenaamde *Battle of Seattle* tegen de WTO-onderhandelingen in 1999 is er onder sociale wetenschappers steeds meer sprake van de transnationalisering van sociale bewegingen. De stelling dat ook sociale bewegingen geleidelijk transnationaal aan het worden zijn en de sprong naar het internationale niveau toch kunnen maken, wint veld. Die transnationalisering heeft twee aspecten: nationale bewegingen werken steeds nauwer met andere bewegingen van over de landsgrenzen samen om collectief standpunten te bepalen en acties te ondernemen; er zijn (toenemende) gelijkenissen tussen de participanten en activisten van bewegingen die over de landsgrenzen heen mobiliseren. Het ontstaan van transnationale bewegingen kan dus vanuit organisatieperspectief of vanuit het perspectief van de deelnemende activisten bekeken worden. In deze studie bekijken we de protesten van 15 februari 2003 vanuit beide perspectieven.

Zoals gezegd, won het transnationalisme sterk veld onder sociale-bewegingsonderzoekers vanaf de tweede helft van de jaren ‘90. Door de nieuwheid van de beschreven fenomenen is er voorlopig geen dominante theorie opgedoken om deze fenomenen te duiden en bestaat er nogal wat begripsverwarring over waarover het hier juist gaat. Veel soorten van ‘bewegingsachtige’ fenomenen worden momenteel onder het kopje van de ‘transnationale bewegingen’ bestudeerd. Jacky Smith en haar collega’s, bijvoorbeeld, spreken van transnationale sociale bewegingsorganisaties (Smith et al. 1997) terwijl Keck en Sikkink (1998) het hebben over transnationale *advocacy networks* en nog anderen spreken over transnationale sociale-bewegingsnetwerken (Tarrow 2002).

Die laatste typering is de meest interessante voor ons opzet. Bij transnationale sociale-bewegingsnetwerken gaat het om nationale bewegingen die elk in hun eigen nationale context zijn ingebed maar die hun acties internationaal coördineren om tot transnationale actie te komen. De vraag is dan in welke mate dit soort van

transnationale mobilisaties in de verschillende landen bepaald wordt door de nationale of door de internationale context. Een van de meest invloedrijke benaderingen van sociale bewegingen stelt immers dat sociale bewegingen en hun mobilisatie niet zozeer gevoed worden door ongenoegen of claims van bepaalde groepen in de samenleving, maar eerder door de kansen die de politieke context hen biedt om dat ongenoegen te uiten en die claims te maken (Kriesi et al. 1995; Kitschelt 1986). Deze benadering gaat dus uit van de *political opportunity structure* (POS). Als sommige groepen meer politieke kansen krijgen, bijvoorbeeld omdat een hen gunstig gezinde politieke partij in de regering stapt, dan stijgt de kans dat ze gaan mobiliseren en op straat komen ook als hun feitelijk ongenoegen of hun misnoegdheid niet toenemen of wijzigen. Of nog een voorbeeld: als de politieke machthebbers het helemaal eens zijn met de eisen van een beweging, dan zal die beweging niet mobiliseren en met de spierballen rollen omdat het helemaal niet nodig is om daar energie aan te verspillen: de regering zal ook zonder druk van de bewegingen handelen in overeenstemming met haar preferenties. Kortom, de verdedigers van de POS stellen dat de politieke configuratie de eb en vloed van sociale bewegingen bepaalt.

In verband met de protesten van 15 februari is de kwestie dan natuurlijk in welke mate het de internationale politieke context was die de protesten uitlokte en voedde, of eerder de nationale politieke context. Sommige onderzoekers beweren dat de POS zich toenemend ook op internationaal vlak bevindt en dat internationale opportuniteiten zelfs een ongunstige nationale mobilisatiecontext kunnen compenseren (Smith en Johnston 2002). In een globaliserende wereld neemt het belang van nationale politieke contexten en opportuniteiten af ten voordele van internationale opportuniteiten. Gezien individuele nationale staten greep verliezen op de internationale economie worden ze een steeds minder geschikt doelwit van collectieve actie; ze kunnen er toch niets aan verhelpen. Daarbij komt nog de boom van informatie- en communicatietechnologie die snelle en goedkope internationale communicatie toelaat en de spectaculaire daling van de prijzen van internationaal vliegverkeer die ook al de drempels tot internationaal protest en coördinatie verlagen.

Anderen stellen dan weer dat zélf s internationaal mobiliserende conglomeraten van sociale bewegingen in de allereerste plaats een reactie zijn op de nationale politieke situatie. Della Porta en Kriesi (1999, p. 4) stellen bijvoorbeeld dat “... *national states are still the principal actors in international relations, and the national political context continues to constitute a crucial filter which conditions the impact of international change on domestic politics.*” Bovendien is in het verleden gebleken dat de mobilisatie en de kracht van de vredesbeweging, hoewel bijna per definitie op een internationaal thema en op internationale targets gericht, heel sterk varieert in functie van de nationale context. De vredesbeweging is steeds een eerder ‘reactieve’ beweging geweest die gevoeliger was voor de nationale context en minder van zijn eigen kracht uitging (Ruzza en Bozzini 2003). Een voorbeeld daarvan is het protest tegen de plaatsing van nieuwe

NAVO-kernraketten in West-Europa in de jaren '80. In België was het protest tegen de plaatsing veel massaler dan in vele andere landen omwille van een heel eenvoudige reden die alles met de nationale politieke context te maken had: de Belgische regering van christen-democraten en liberalen was verdeeld over de plaatsing waardoor ze de finale beslissing over al dan niet plaatsing steeds maar weer uitstelde. Dit gaf de Belgische vredesbewegingsleden moed en verhoogde de aantrekkelijkheid van het protest. Immers, de kans dat het protest echt een verschil zou kunnen maken, was groter dan wanneer de regering niet verdeeld zou geweest zijn en snel zou beslist hebben. Dat was net wat in vele andere landen gebeurde met een veel lagere opkomst op de vredesbetogingen tot gevolg.

Het is de spanning tussen de transnationale voedingsbodem van sociale bewegingen en hun nationale voedingsbodem die in deze studie centraal staat. Was 15 februari in de eerste plaats een geheel van nationale protestevenementen of eerder een echt transnationale dag van protest? Zoals boven gesteld, splitsen we die vraag op in drie subvragen over de mate van internationale samenwerking bij het opzetten van 15 februari, over de meningen en houdingen van de betogers in de verschillende landen en over het profiel van de protesterenden in de acht landen onder studie. Vooraleer we deze empirische vragen trachten te beantwoorden, stellen we onze methode van protestsurveys wat meer in detail voor.

2. Protest surveys: benadering en methode

Het direct interviewen van deelnemers aan protest is geen wijdverbreide onderzoekstechniek. Favre en zijn collega's (1997) spreken zelfs van een 'merkwaardige lacune' in de sociologie van de mobilisatie en collectieve actie. Bij ons weten hebben slechts een beperkt aantal studies gebruik gemaakt van deze methode. Het meest uitgebreid is het werk van het Franse onderzoeksteam onder leiding van Favre, Mayer en Fillieulle die een methode ontwierpen om alle participanten in een protestmars een gelijke kans te bieden om door de onderzoekers geselecteerd te worden. Die methode werd later verfijnd door Walgrave en Van Aelst (2001). In december 2002, de oorlog in Irak was nog ver weg, zetten we een internationaal netwerk van sociale-bewegingsonderzoekers op in acht landen: België, Duitsland, Nederland, Zwitserland, Spanje, Italië, Groot-Brittannië en de VERENIGDE STATEN. Doel van het netwerk was om het protest tegen de verwachte oorlog in kaart te brengen en om de deelnemers aan het eventuele protest te bevragen via protestsurveys. De groep stelde een identieke vragenlijst op die in alle landen zou worden gebruikt. Alle nationale teams stemden in om dezelfde veldwerkmethode voor het selecteren van participanten te gebruiken die alle deelnemers een gelijke kans moest geven om door de onderzoekers geselecteerd te worden. Dit laatste is erg belangrijk: alleen als je een echte toevalssteekproef trekt, kun je de resultaten, mits inachtneming van een aantal statistische regels, veralgemenen naar de volledige populatie van betogers.

Behalve in Italië werd daarvoor in alle landen in twee stappen te werk gegaan. Twee referentiepersonen begeleiden een aantal interviewers die postenquêtes uitdelen. Die postenquêtes moeten thuis ingevuld en dan teruggestuurd worden (port betaald door bestemming). De referentiepersonen tellen het aantal rijen van de 'betogingsstoet' en sturen om de paar rijen (aantal op voorhand afgesproken) een interviewer in een rij om een enquêteformulier uit te delen. Interviewers nemen eerst een persoon links in een rij, dan rechts en ten slotte in het midden. Eén team van een referentiepersoon en interviewers begint vooraan in de betogingstoet en werkt zich zo een weg naar achteren, een ander team begint achteraan en werkt zich naar voren; in het midden kruisen ze elkaar. Als de lengte van de betoging op voorhand goed wordt ingeschat, wordt op deze manier de hele betoging gedekt en krijgt elke deelnemer dezelfde kans op door de onderzoekers geselecteerd te worden. In Italië werd er anders tewerk gegaan: respondenten werden geselecteerd in treinen op hun weg naar Rome. Ze vulden ter plaatse ook direct de vragenlijst in. Dit heeft ongetwijfeld een weerslag op de resultaten, maar het precieze effect is moeilijk in te schatten.

Op deze manier werd in de acht landen op 15 februari 2003 een toevalssteekproef van betogers bevestigd van in totaal 5.772 respondenten. De gemiddelde responsgraad was 47% en in geen enkel land lag de respons lager dan 36%. Dat is een merkwaardig hoge respons als je weet dat er geen enkele manier was waarop de onderzoekers de betogers die een vragenlijst hadden kregen, konden bereiken om hen aan te zetten de enquête in te vullen en terug te sturen. In Tabel 1 staan de basisgegevens over respons en aantallen waarop we in de rest van dit hoofdstuk zullen steunen.

Tabel 1

3. Vijftien februari 2003: wat en hoe?

De plannen om Irak aan te vallen dateren van begin 2002 toen de Amerikaanse president zijn bekende toespraak gaf over de 'as van het kwade' en Irak daarbij noemde in het lijstje van meest verfoeilijke landen. Vanaf dat moment braken de debatten in het Amerikaanse Congres en in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties los. Die leidden tot het goedkeuren van een eventuele aanval op Irak in oktober 2002 in het Amerikaanse Congres en tot resolutie 1441 van de VN-Veilighedsraad in november 2002. De VN-resolutie verplichtte Irak om mee te werken met de VN-wapeninspecteurs maar er werd geen toelating gegeven tot het gebruik van geweld. In januari 2003 verklaarden de leiders van acht Europese landen dat Irak te weinig meewerkte en dat er wat hen betreft geweld zou moeten gebruikt worden. Rond die tijd vonden ook de eerste schermutselingen plaats en werd het almaar duidelijker dat de kans op oorlog heel groot was.

Op hetzelfde moment dat de politieke en militaire druk werd opgevoerd, begonnen vredes- en anti-oorlogsbewegingen zich te roeren. Dat er overal ter wereld op dezelfde dag betoogd zou worden en dat dezelfde slogans en eisen geschreeuwd werden, was natuurlijk geen toeval. Er ging maanden van intensieve voorbereiding aan vooraf. 15 februari startte als een Europees initiatief: de oproep tot de betoging was gelanceerd op het Europese Sociale Forum (ESF) – een soort van contactvergadering van allerlei progressieve sociale bewegingen – in Firenze in Italië in november 2002. Een maand later werd contact gelegd, op een voorbereidende vergadering van de volgende ESF-meeting, met een nieuwe, Amerikaanse vredesgroep die *United for Peace* heette. Deze groep zou de drijvende kracht worden in de Verenigde Staten. In de maanden die volgden, hielden de organiserende groepen nauw contact met elkaar op daaropvolgende ESF-bijeenkomsten en ook vooral via email en websites. Systematisch verwezen de koepelorganisaties in de verschillende landen naar elkaars websites en voortdurend werd er info uitgewisseld. Tegen eind januari 2003 leek de oorlog onafwendbaar geworden. Nu bleek dat de lang op voorhand bepaalde datum van 15 februari ideaal zou vallen. In verschillende landen was er al massaal op straat gekomen tegen de oorlog maar het werd duidelijk dat 15 februari het absolute hoogtepunt van het protest moest worden. Toen de Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken Collin Powel op 5 februari 2003 de VN-Veiligheidsraad toesprak en de raad van de aanwezigheid van massavernietigingswapens in Irak wilde overtuigen, werd het voor de sociale bewegingen heel duidelijk dat de oorlog nu een kwestie van weken was. Het netwerk van sociale bewegingen besliste om nog een tandje bij te steken bij de mobilisatie voor 15 februari.

Dit proces culmineerde in de massale actiedag tegen de oorlog op 15 februari 2003. De grote aantallen en de spreiding van het protest over vele landen verbaasde menig waarnemer. Ook in landen waar er doorgaans relatief weinig straatprotest is of waar er in de periode voordien weinig mensen op straat waren gekomen, was de opkomst vaak massaal. In alle landen verliepen de acties geweldloos. Na 15 februari 2003, en vooral na de start van de oorlog enkele weken later op 20 maart, zonk het protest weg. De sociale bewegingen waren er niet in geslaagd de oorlog te stoppen en het enthousiasme voor de acties daalde snel. Een jaar later, op 20 maart 2004, kwamen er opnieuw veel mensen op straat in vele landen, maar het heilige vuur was weg en de anti-oorlogsbeweging zou geleidelijk verder wegzakken. Overal daalde de opkomst bij vredesacties verder.

Deze korte schets toont aan dat 15 februari in organisatorisch opzicht wel degelijk een echt transnationaal evenement was. Nationale bewegingen en koepelorganisatie werkten nauw samen om het op poten te zetten. Er werden afspraken gemaakt over eisenplatforms, slogans en mobilisatiestrategieën. Maar de betogingen in de verschillende landen vonden in sterk verschillende nationale contexten plaats en dit zou de houdingen en het profiel van de betogers in de verschillende landen wel eens sterk van elkaar hebben kunnen doen verschillen. Vooraleer we nagaan of de

betogers in onze acht landen op elkaar gelijken of integendeel eerder verschillen bespreken we daarom meer in detail de respectievelijke nationale politieke contexten waarin de protesten in de acht landen plaatsvonden.

4. Acht verschillende nationale, politieke contexten

In de acht landen van dit onderzoek – de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Italië, Spanje, Nederland, Zwitserland, België en Duitsland - namen regering en oppositie vaak sterk verschillende posities in over de oorlog tegen Irak. De theorie van de *political opportunity structure* voorspelt dat de houding van de regering en van de regeringspartijen en de manier waarop de oppositiepartijen zich daartegenover opstellen één van de allerbelangrijkste determinanten is van de mobilisatiekracht van sociale bewegingen en van het profiel van de protesterenden. Als de regering de kop van jut is voor de betogers, bijvoorbeeld, dan is de kans klein dat je supporters van de regeringspartijen onder de betogers zult vinden. Als de oppositiepartijen zich tegen de gelaakte regeringspolitiek uitspreken daarentegen is de kans groot dat zij hun sympathisanten zullen kunnen mobiliseren in het verzet tegen de regeringspolitiek. Daarbij komt nog dat de politieke voorkeur van individuen doorgaans samenhangt met hun andere kenmerken zoals waarden en attitudes, sociale netwerken, en zelfs socio-demografische kenmerken zoals leeftijd, opleiding en geslacht. Kortom, het spel van regering en oppositie is cruciaal om sociale bewegingen en hun protest te verklaren. We verwachten dan ook dat de verschillende nationale *political opportunity structures* ook in onze acht landen een verschil hebben gemaakt en dat er dus andere betogers op straat zijn gekomen in, pakweg, de Verenigde Staten dan in België.

Wat waren dan de belangrijkste politieke verschilpunten in onze acht landen? In Tabel 2 vatten we de regerings- en oppositiestandpunten samen op een continuüm van de meest oorlogszuchtige natie, de Verenigde Staten, tot de minst oorlogzuchtige natie, zijnde Duitsland. In de Verenigde Staten steunden zowel de regering (Republikeinen) als de oppositie (Democraten) in grote mate de oorlog, hoewel de Democraten wel wat verdeeld waren. De Verenigde Staten waren de drijvende kracht achter de oorlog en sleepten de andere landen mee. In Duitsland waren zowel de regering als de oppositie volledig gekant tegen de oorlog. Het land verzette zich heel openlijk en expliciet tegen de oorlogsdaad en wendde al zijn internationale invloed aan om de oorlog te voorkomen. Daartussen bevonden zich landen zoals België waar regering en oppositie tegen de oorlog waren maar dat internationaal veel minder zichtbaar tegen de oorlog opkwam, en ook landen zoals Spanje en Italië waar een rechtse regering de Verenigde Staten steunde terwijl de linkse oppositie de oorlog verketterde. Onze acht landen dekken zo goed als heel het spectrum van mogelijke regering/oppositie-configuraties tegenover de oorlog. Op basis daarvan verwachten we dan ook forse verschillen tussen de demonstranten in onze naties.

Tabel 2

5. Wie zijn de betogers, wat willen ze en vanwaar komen ze?

Laat ons eerst kijken naar het socio-demografische profiel van de betogers. Kwam hier werkelijk een goede doorsnede van de bevolking op straat zoals de organisatoren en veel waarnemers na 15 februari beweerden; of ging het eerder om een selecte groep van mensen met bepaalde kenmerken? Tabel 3 bevat de cijfers.

Tabel 3

De tabel (vooral de laatste kolom met de gemiddelden) maakt onmiddellijk duidelijk dat de betogers van 15 februari 2003 allesbehalve een representatieve doorsnede van de bevolking vormden. In een ander artikel hebben we die systematische vergelijking tussen de betogers en de respectievelijke bevolkingen in meer detail uitgewerkt (Walgrave en Verhulst, 2004), dus we volstaan hier met een korte samenvatting. Waar het op neer komt, is dat de 15 februari marcheerders de typische eigenschappen van de activisten van de zogenaamde ‘nieuwe sociale bewegingen’ hebben. Deze bewegingen kwamen op het eind van de jaren '60 op en mobiliseerden rond thema's zoals milieu, derde wereld, mensenrechten en vrouwenrechten. Ook de vredesbeweging is een typische vertegenwoordiger van de nieuwe sociale bewegingen. De cijfers geven aan dat de vredesbeweging anno 2003 nog steeds op hetzelfde soort mensen steunt. Misschien wel het meest opvallende is de bijzonder hoge scholing van de demonstranten. Gemiddeld maar liefst 52% had een universitair diploma op zak; dat is veel hoger dan de doorsnee bevolking in West-Europa of de Verenigde Staten. Ten tweede is er de leeftijd met een overwicht van 25-44 jarigen en een zeer zwakke vertegenwoordiging van de ouderen. Dat ouderen niet (meer) op straat komen is een algemeen verschijnsel, maar 15 februari slaagde er wel bijzonder weinig in om de senioren te mobiliseren. Terwijl de meest betogingen meer mannen dan vrouwen weten te trekken, is dat bij onze betogers anders. Ook dat is weer een typisch verschijnsel dat samenhangt met de nieuwe sociale bewegingen. Qua professionele activiteit valt op: weinig arbeiders, veel bedienden/professionals en veel niet-actieven (vb. studenten). Wat werksector betreft, stemmen onze betogers ook al overeen met het profiel van de typische nieuwe sociale beweging met veel mensen uit de zachte en de publieke sector, en weinig uit de industriële sectoren.

Al bij al zijn er dus nogal wat gelijkenissen tussen de betogers in de verschillende landen – overall vertonen ze de kenmerken van de typische nieuwe sociale bewegingsactivist. Dat suggereert dat het transnationale karakter van 15 februari sterk uitgesproken was en dat de nationale context niet zo'n verschil maakte, want overall kwamen min of meer dezelfde mensen op straat. Toch zijn er ook verschillen tussen landen. Wat zijn dan de meest opvallende? In België leek 15 februari toch meer een mannenzaak te zijn. De Amerikaanse betogers zijn wat

ouder en vooral heel erg hypergeschoold. Aan de andere kant staan de Zwitserse betogers die opvallend jonger en (daardoor) langer geschoold waren. Op één of andere manier verliep de mobilisatie in Zwitserland blijkbaar via scholen en universiteiten. De Spaanse betogers, ten slotte, zijn opvallend meer tewerkgesteld als arbeiders. Dit doet vermoeden dat de mobilisatie daar vooral via de vakbonden is verlopen. Ondanks die verschillen zijn de socio-demografische verschillen tussen de betogers in de acht landen alles welbeschouwd eerder klein te noemen. Dit ondersteunt de idee dat de nationale context niet zo'n verschil maakte en dat het de internationale *political opportunity structure* was die in alle landen min of meer dezelfde mensen de straat op dreef. Komt hetzelfde min of meer homogene beeld bovendrijven bij de houdingen en attitudes van de demonstranten?

Laat ons beginnen met de algemene politieke opvattingen van de betogers. In welke mate liepen hun algemene opvattingen over politiek gelijk? Tabel 4 bevat een drietal indicatoren van algemene politieke opvattingen. Globaal genomen leek de homogeniteit van de betogers relatief sterk te zijn. Vooreerst waren ze uitgesproken links, en dat in alle landen. We vroegen de betogers of ze zichzelf als links of als rechts beschouwden en een overweldigende meerderheid definieerde zichzelf als links. Je moet de rechtse betogers in elk land echt met een vergrootglas gaan zoeken. Daarnaast confronteerden we de betogers ook met een aantal stellingen die peilden naar hun perceptie van hun eigen politieke invloed. We vroegen ze bijvoorbeeld te reageren op de stelling: 'Stemmen heeft geen zijn, politici houden toch geen rekening met de stem van mensen zoals ik'. Hoe meer ze met zulke negatieve stellingen instemden, hoe hoger we hun politieke machteloosheid inschatten. De cijfers in de tabel zijn gesitueerd op een schaal van 0 tot 5. Relatief weinig betogers voelen zich politiek machteloos, de meesten scoren boven de helft van de schaal. Dat is een algemene bevinding die ook in ander onderzoek over betogingen komt bovendrijven: betogers denken van zichzelf dat ze politieke impact hebben (Norris et al. 2005). Er zijn verschillen tussen landen maar die zijn eigenlijk klein: Italiaans betogers voelen zich machtelozer, de Nederlandse voelen zich machtiger. We vroegen de betogers ook in welke mate ze vonden dat het politieke systeem in hun eigen land goed functioneerde. Hier waren de verschillen tussen de betogers in de verschillende landen wél bijzonder groot. De twee extremen zijn Zwitserland, waar het vertrouwen erg groot was, en Italië waar er amper een betogers met vertrouwen in het Italiaanse politieke systeem te vinden was. Het wantrouwen van de Italianen in hun instellingen is legendarisch en dat is bij de Italiaanse antioorlogsbetogers niet anders. Hoewel deze variabele in principe vat hoe het *in het algemeen* met het vertrouwen in het politieke systeem in eigen land is gesteld, lijkt het er toch op dat de betogers deze vraag voor een stuk hebben beantwoord met de concrete dreiging van de Irak-oorlog voor ogen. In landen die (zouden) deelnemen aan de oorlog of die het oorlogspad steunden leek het vertrouwen onder de betogers lager te zijn dan in de landen die zich tegen de oorlog verzetten. Voor het eerst vinden we dus duidelijke sporen van de nationale politieke context in de data terug. Dit suggereert dat een internationaal evenement

zoals 15 februari niet alleen door de internationale politieke context wordt bepaald maar ook door nationale politieke tegenstellingen en afwegingen.

Tabel 4

Laat ons verder kijken naar de meer concrete politieke attitudes van de betogers inzake de oorlog. We mogen er van uitgaan dat alle betogers sterk tegen de oorlog gekant waren, anders zouden ze waarschijnlijk niet op straat gekomen zijn. Maar misschien waren er toch verschillen tussen landen in de radicaliteit van de anti-oorlogsopvattingen en werd het verzet tegen de oorlog enigszins anders ingevuld? Tabel 5 bevat de reacties van de betogers in onze vier landen op een aantal stellingen in verband met de oorlog.

Tabel 5

Hoewel er natuurlijk nuanceverschillen zijn, is het totaalbeeld er toch een van grote overeenstemming tussen de betogers in de verschillende landen. Een overweldigende meerderheid van de betogers in alle landen vond niet dat oorlog gerechtvaardigd is om een dictatoriaal regime ten val te brengen. Zelfs een VN-resolutie was voor de meeste betogers niet voldoende om van een gerechtvaardigde oorlog te spreken. Dit lijkt logisch want de betogers kwamen tenslotte op straat omdat ze zich tegen de oorlog wilden uitspreken. Over de motieven van de oorlog waren de meesten het ook al eens: de Verenigde Staten trokken ten strijde omwille van de oliebevoorrading. Een werkelijk overweldigende meerderheid ging ervan uit dat het allemaal om olie draaide; dat is merkwaardig omdat het 'oliemotief' toch relatief weinig aanwezig was in de discussies over de oorlog. Toch betekent het verzet tegen de oorlog niet dat het Iraakse regime en Saddam Hoessein op veel sympathie konden rekenen onder de betogers. Een vierde denkt dat Hoessein een bedreiging is voor de wereldvrede en maar liefst de helft vindt dat het regime van Hoessein maar beter kon verdwijnen omwille van het lijden van het Iraakse volk.

Als je de tabel wat meer in detail bekijkt, zie je dat er twee landen vrij systematisch afwijken van de andere: de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. Dat zijn misschien niet toevallig de twee landen die ook effectief soldaten hadden gestuurd naar Irak en die de leiding van de strafexpeditie tegen Saddam Hoessein op zich hadden genomen. Hoogstwaarschijnlijk heeft de positie van de regering en oppositie in die landen en misschien nog meer het feit dat de oorlog voor de bevolkingen van die landen veel nabijer was dan voor de bevolkingen van andere landen dat in de hand gewerkt. Met andere woorden: de nationale *political opportunity structure* laat hier toch zijn sporen zien. Waarin verschillenden beide Angelsaksische landen van de andere? Ten eerste, hoewel ook sterk gekant tegen een oorlog mét VN-resolutie, is er toch een opvallend verschil in de rechtvaardiging van de oorlog: meer Britse en Amerikaanse betogers vonden dat oorlog met resolutie zou moeten kunnen. Daarnaast stemden de betogers uit beide oorlogsvoerende landen veel

minder in met de basispacifistische stelling dat oorlog altijd verkeerd is. Heel wat betogende Britten en Amerikanen vonden dus dat oorlog onder sommige omstandigheden moet kunnen. De leiders van beide landen – George Bush en Tony Blair – zijn er blijkbaar ook vrij goed in geslaagd om hun bevolkingen, en zelfs de betogers, te overtuigen van het feit dat Saddam Hoessein een bedreiging van de wereldvrede was. Merkwaardig is dat de betogers uit deze twee landen het méér eens zijn met de stelling dat de oorlog racistische motieven had.

Totnogtoe hebben we de betogers in de verschillenden landen met elkaar vergeleken wat hun socio-demografisch profiel betreft en wat hun politieke attitudes aangaat. Naast wie ze zijn en wat ze willen, wordt er in de literatuur over sociale bewegingen en politieke participatie vaak van uitgegaan dat het lidmaatschap van verenigingen, de deelname aan politieke activiteiten en de manier waarop mensen door hun sociale netwerken gemobiliseerd worden heel belangrijk zijn als je protest en deelname aan protest wil verklaren (Rosenstone en Hansen 1993). Waar het eigenlijk op neer komt, is dat mensen die sterk geëngageerd zijn en regelmatig politiek participeren en dat mensen die lid zijn van verenigingen veel makkelijker overtuigd en gemobiliseerd worden om op straat te komen. Als lid van een vereniging, bijvoorbeeld, ben je bereikbaar voor mobilisatie via die vereniging. Als je al ooit op straat bent gekomen dan is de drempel overwonnen en is de kans groot dat je het nog eens zal doen. De mobilisatie voor betogingen, bijvoorbeeld, loopt ook meestal via organisaties. Als vakbonden op straat komen, bijvoorbeeld, dan doen ze dat door hun leden *en bloc* te rekruteren. Ze schrijven hun leden aan via hun ledenblad of ze spreken ze aan via hun lokale afgevaardigden, ze leggen bussen in, zorgen voor lunchpakketten, geven de nodige kleurige hesjes mee voor tijdens de optocht, organiseren de optocht ter plaatse zodat iedereen weet waar hij/zij moet lopen, etc.... Soms kan de protestmobilisatie ook buiten die georganiseerde kanalen verlopen, bijvoorbeeld door de media, maar dat is eerder uitzonderlijk. De Witte Mars in 1996 en ook de Stille Mars naar aanleiding van de moord op Joe Van Holsbeeck in 2006 zijn goede voorbeelden van mobilisatie door de massamedia (Walgrave en Manssens 2000). Kortom, de netwerken waarin de activisten actief zijn en de manier waarop ze gemobiliseerd worden voor de manifestatie kunnen sterk verschillen. Gezien de sterk verschillende politieke context waarin de marsen tegen de oorlog in de acht landen plaatsvonden, verwachten we substantiële onderlinge verschillen. Tabel 6 bevat de relevante data.

Tabel 6

Wat onmiddellijk opvalt in de tabel is dat de verschillen deze keer veel groter zijn dan qua profiel of qua specifieke of algemene attitudes. Hoewel het type mensen dat op straat is gekomen min of meer gelijkaardig was in de acht landen die hier ter studie voorliggen, was dat veel minder het geval met de politiek-structurele achtergrond van de betogers noch met de wijze waarop ze op straat gebracht werden. Hier zien we grote verschillen opduiken. De eerste drie variabelen in de

tabel slaan op de voorafgaande politieke participatie: hoe actief waren de betogers voor ze op 15 februari op straat kwamen. De laatste drie variabelen gaan over de manier waarop de betogers specifiek voor de manifestaties van 15 februari 2003 gemobiliseerd werden.

Qua algemene politieke participatie zijn er frappante verschillen op het gebied van de frequentie van deelname aan betogingen. In Italië was minder dan één op tien betogers op 15 februari aan zijn proefstuk toe, in Nederland was dat voor ruim de helft het geval. Meer dan een derde van de Italianen kan omschreven worden als een echte *die hard* betogers die heel regelmatig de straat op trok, in de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en weer Nederland was het aantal door de wol geverfde betogers heel beperkt. Gelijkaardige grote verschillen vinden we inzake het lidmaatschap van verenigingen en bewegingen. De Amerikanen, bijvoorbeeld, waren in grote mate lid van specifieke vredesorganisaties; in alle andere landen was het aantal vredesbewegingsleden veel beperkter. Hetzelfde geldt voor andere types van organisaties zoals organisaties die werken rond internationale thema's of belangenorganisaties. Internationale-thema-organisaties stonden dan weer bijzonder zwak in Duitsland, terwijl de nieuwe-sociale-bewegingsorganisaties uitblonken in Zwitserland en zo goed als afwezig waren in Spanje. In een notendop kunnen we stellen dat de verschillen in politieke participatie groot zijn.

Hetzelfde geldt voor de manier waarop de betogers gemobiliseerd werden. Ook hier treffen we substantieel verschillende patronen van mobilisatie aan. Italianen werden opvallend veel via organisaties gemobiliseerd: ze kregen de info over de manifestatie veel via een organisatie, waren veel lid van een organisatie die de mars mee organiseerde en velen kenden mensen die lid waren van een organiserende organisatie. Je zou kunnen zeggen dat het Italiaanse mobilisatieproces relatief 'gesloten' verliep: organisaties spraken hun leden en netwerken aan en slaagden erin ze op straat te krijgen. Het zou natuurlijk ook kunnen dat die sterk afwijkende Italiaanse resultaten te maken hebben met de manier waarop de respondenten geselecteerd werden, met name op treinen, en niet met het feit dat de Italiaanse demonstranten echt anders waren. In Duitsland en bijvoorbeeld ook in Spanje was het mobilisatieproces veel meer 'open'. Niet alleen de leden van organisaties werden gemobiliseerd maar de mobilisatie verliep via affiches en de massamedia. Als gevolg daarvan kwamen de Duitsers en de Spanjaarden ook relatief weinig met hun collega-leden van organisaties op straat. Opvallend is dat in beide landen die effectief ten oorlog trokken, de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, de rol van de massamedia in de mobilisatie erg beperkt was. Mensen vernamen er niet via TV of de krant dat er zou gedemonstreerd worden.

In verband met politieke participatie en mobilisatie kunnen we besluiten dat er wel degelijk erg grote verschillen tussen de landen zijn. Hoewel het antioorlogsgevoel in vele landen min of meer gelijkaardig aanwezig was en hoewel het zich rond dezelfde specifieke opinies uitkristalliseerde, bijvoorbeeld het gevoel dat dit een

oorlog omwille van de olie was, was de mobilisatie en de manier waarop de betogers in de verschillende landen de straat werden opgedreven wél verschillend te noemen. In sommige landen verliep het mobilisatieproces gesloten, via organisaties. In andere landen was het proces meer open en verliep het via de publieke sfeer, via de media.

6. Conclusie en discussie

Het uitgangspunt van dit hoofdstuk was na te gaan in welke mate transnationale bewegingen bestaan. In de politicologische literatuur is er toenemend sprake van de transnationalisering van de politiek: nationale politieke macht sijpelt weg naar hogere internationale politieke organen die steeds meer bindende beslissingen nemen. Door processen van globalisering hebben nationale politieke beslissingen die elders worden genomen ook meer en meer consequenties voor andere staten. Tot voor kort werd er van uitgegaan dat sociale bewegingen het lastig hadden om die ‘emigratie’ van de nationale politiek naar internationale sferen te volgen. Wegens hun lokale *roots* en hun weinig gestructureerde organisaties waren ze niet in staat zelf ook de sprong te maken naar het internationaal niveau en op dat niveau te strijden en te mobiliseren voor de thema’s die hen ter harte gaan. De stormachtige ontwikkelingen in de communicatietechnologie, de toenemende mobiliteit, de globalisering van de massamedia etc. hebben nogal wat sociale-bewegingsonderzoekers overtuigd van het feit dat ook sociale bewegingen niet meer achterblijven en toenemend transnationaal actief zijn en mobiliseren. De vraag was dan of die transnationale mobilisaties op de eerste plaats gegenereerd worden door *internationale* kansen en opportuniteiten of nog steeds door de *nationale* contexten waarin ze opereren. Zijn de zogenaamde transnationale bewegingen meer dan een samenraapsel van nationale bewegingen die elk in essentie in hun eigen nationale context opereren?

In dit hoofdstuk hebben we deze kwestie aangepakt aan de hand van een recent en spectaculair voorbeeld van een schijnbaar transnationale mobilisatie: het massale verzet tegen de op handen zijnde oorlog in Irak op 15 februari 2003. Steunend op een bevraging van betogers in acht landen probeerden we drie specifieke vragen te beantwoorden: (1) hoe werd 15 februari opgezet en in welke mate was de organisatie internationaal? (2) Welke mensen kwamen er opdagen en in hoeverre ging het hier om dezelfde soort mensen in de verschillende landen? (3) Wat waren de motieven van de betogers in de verschillende landen en in welke mate waren hun motieven vergelijkbaar? Als 15 februari vooral een aaneenschakeling van vele nationale evenementen was, dan verwachten we grote verschillen tussen de betogers in de verschillende landen. Indien 15 februari daarentegen echt transnationaal was zouden de verschillen tussen de betogers in de verschillende landen beperkt moeten zijn gebleven. Gezien de sterk verschillende nationale constellaties in de acht landen onder studie – zowel de meest oorlogszuchtige (Verenigde Staten) als de meest vredelievende naties (Duitsland) waren

vertegenwoordigd - verwachtten we relatief grote verschillen tussen de betogers onderling.

Wat hebben we vastgesteld? De organisatie van het wereldwijde 15-februari-evenement was van in den beginne in handen van een internationaal consortium van sociale bewegingen. De idee, de uitwerking en de gehele coördinatie verliepen internationaal. De motieven en drijfveren van de betogers in alle landen waren sterk gelijkaardig. Zowel de algemene politieke positionering van de betogers – links, vol vertrouwen in het eigen politieke kunnen, niet echt negatief over de eigen nationale politiek - als de specifieke houdingen inzake de oorlog in Irak – heel sterk gekant tegen oorlog onder alle omstandigheden en bijzonder kritisch voor de motieven van de oorlogsplanners (olie, racisme...) – waren opvallend gelijkend. Natuurlijk stelden we verschillen tussen de landen onderling vast, vooral de betogers in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië leken soms af te wijken, maar al bij al waren de politieke houdingen van de betogers bijzonder homogeen te noemen. Qua socio-demografisch profiel is het verhaal niet veel anders. Er zijn verschillen, maar ze zijn opvallend klein. De mensen die op 15 februari 2003 op straat kwamen, beantwoordden bijna perfect aan het traditionele beeld van de nieuwe sociale beweging: (relatief) jong, veel vrouwen, heel erg hooggeschoold en werkzaam in de zachte sector. Dit alles suggereert dat 15 februari inderdaad een *pur sang* transnationaal protestevenement was. Toch stelden we ook verschillen tussen de betogers in de verschillende landen vast. Met name het politieke-participatieverleden van de acht groepen betogers differentieerde in hoge mate: de protestervaring en het lidmaatschap van specifieke verenigingen varieerde in hoge mate. Ook de manier waarop de demonstranten werden gemobiliseerd, via open of gesloten kanalen, verschilde sterk.

Globaal kan je dus stellen dat dezelfde soort mensen wereldwijd op straat zijn gebracht, met dezelfde sociale kenmerken en dezelfde politieke attitudes. Maar diezelfde mensen zijn in de verschillende landen wel op *andere* manieren gemobiliseerd en ze hadden een andere protest- en organisatieachtergrond. En zo sluipt de nationale politieke context toch weer binnen. Het antwoord op de vertrekvraag van dit hoofdstuk is dus dubbelzinnig. 15 februari 2003 was zonder twijfel een merkwaardig voorbeeld van de toenemende transnationalisering van sociale bewegingen; maar tegelijkertijd bewijst deze case dat nationale contexten wel degelijk een verschil blijven maken en dat sociale bewegingen, ook als ze internationaal georganiseerd worden en een internationaal doel hebben, voor hun concrete mobilisatie afhankelijk blijven van nationale kansen en opportuniteiten.

7. Bibliografie

Beck, Ulrich (1997). *De wereld als risicomaatschappij. Essays over de ecologische crisis en de politiek van de vooruitgang*. Amsterdam: De Balie.

Della Porta, Donatella & Hanspeter Kriesi (1999). Social Movements in a Globalizing World. An Introduction." In *Social Movements in a Globalizing World*, edited by Donatella Della Porta, Hanspeter Kriesi and Dieter Rucht. Hampshire/London: MacMillan Press.

Favre, Pierre, Olivier Fillieule & Nonna Mayer (1997). La fin d'une étrange lacune de la sociologie des mobilisations. L'étude par sondage des manifestants: Fondements théoriques et solutions techniques." *Revue Française de Science Politique* 47(1): 3-28.

Met opmaak: Frans (standaard)

Huyse, Luc (1994). *De politiek voorbij. Een blik op de jaren '90*. Leuven: Kritak.

Keck, Margaret K. & K. Sikkink (1998). *Activists Beyond Borders. Advocacy Networks in International Politics*. Ithica: Cornell University Press.

Kitschelt, Herbert (1986). Political Opportunity Structures and Political Protest: Antinuclear Movements in Four Democracies. *British Journal of Political Science* 16(1): 57-85.

Kriesi, Hanspeter, Ruud Koopmans, Jan Willem Duyvendak & Marco G. Giugni, (eds., 1995). *New Social Movements in Western Europe: A Comparative Analysis*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Met opmaak: Engels (Groot-Brittannië)

Norris, Pippa, Stefaan Walgrave & Peter Van Aelst (2005). Who Demonstrates? Anti-State Rebels or Conventional Participants? Or Everyone? *Comparative Politics*, 37(2): 251-275.

Rosenstone, Steven J. & John Mark Hansen (1993). *Mobilization, Participation and Democracy in America, New Topics in Politics*. New York: Macmillan.

Ruzza, Carlo & Emanuela Bozzini (2003). Anti-Americanism, European Identity and the Second Persian Gulf War Peace Movement. Paper presented at the ECPR General Conference, Marburg, September 18-21, 2003.

Smith, Jackie, C. Chatfield & R Pagnucco (eds, 199). *Transnational Social Movements and Global Politics - Solidarity Beyond the State*. Syracuse: Syracuse University Press.

Smith, Jackie & Hank Johnston (2002). *Globalization and Resistance - Transnational Dimensions of Social Movements*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Tarrow, Sidney (2002). The New Transnational Contention: Organizations, Coalitions, Mechanisms. Paper presented at the APSA Annual Meeting, Chicago, September 2002.

Van Aelst, Peter & Stefaan Walgrave (2001). Who Is That (Wo)Man in the Street? From the Normalisation of Protest to the Normalisation of the Protester." *European Journal of Political Research*, 39: 461-486.

Met opmaak: Engels (Groot-Brittannië)

Walgrave, Stefaan & Jan Manssens (2000). The Making of the White March: The Mass Media as a Mobilizing Alternative to Movement Organisations." *Mobilization*, 5(2): 217-239.

Met opmaak: Engels (Groot-Brittannië)

Walgrave, Stefaan & Joris Verhulst (2004). Internal Diversity of Protest. A Comparative Study of Anti-Iraqi-War Protest. Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Chicago, Augustus 2004.

8. Tabellen en grafieken

Tabel 1: Aantal respondenten en responsgraad van bevraging van antioorlogsbetogers op 15 februari 2003 in acht landen

	N	Respons (in %)
België	510	46
Nederland	542	54
Zwitserland	637	53
Spanje	452	38
Duitsland	781	52
VS	705	47
GB	1,129	36
Italië	1,016	(100)
Som en gemiddelde (zonder Italië)	5,772	47

Tabel 2: Positie van regering en oppositie inzake de oorlog in Irak in acht landen

	Oorlogsdeelnemende landen		Oorlogsteunende landen			Landen tegen de oorlog		
	US	GB	SP	IT	NL	ZW	BEL	DU
Regering	PRO	PRO	PRO	PRO	PRO	CONTRA	CONTRA	CONTRA
Regeringspartijen	Rechts/ Cons.	Centrum links	Rechts/ Cons.	Rechts/ Cons.	Rechts/ Cons.	Centrum links	Centrum links/liberaal	Centrum links
	PRO	VERDEELD	PRO	PRO	PRO	CONTRA	CONTRA	CONTRA
Oppositiepartijen	Centrum links	Cons: pro Liberals: con	Centrum + extr. links	Centrum + extr. links	Centrum + extr. links	Links (groenen)	Rechts/ Cons.	Rechts/ Cons.
	PRO (CON)	PRO/CON	CONTRA	CONTRA	CONTRA	CONTRA	CONTRA	CONTRA

Tabel 3: Socio-demografisch profiel van antioorlogsbetogers in acht landen (%)

		Oorlogsvoerende landen		Oorlogssteunende landen			Landen tegen de oorlog			Gemiddeld
		US	GB	SP	IT	NL	ZW	BE	DU	
Geslacht	Man	37	46	50	48	45	49	57	47	47
	Vrouw	63	54	50	52	55	51	43	53	53
Leeftijd	0-24	11	16	27	13	19	31	23	26	21
	25-44	35	38	46	48	36	39	38	36	39
	45-64	43	39	25	36	38	26	35	31	34
	65+	11	7	2	3	7	4	5	7	6
Opleiding	Geen & lager	0	2	2	2	3	9	2	1	3
	Lager secundair	1	7	11	7	6	23	5	10	9
	Hoger secundair	6	15	41	15	31	26	21	25	23
	Niet-universitair hoger	15	9	6	18	23	13	27	3	13
	Universitair	78	67	40	58	37	30	46	61	52
Beroep	Handarbeider	6	8	31	9	5	4	4	7	8
	Bediende/professional	50	49	41	33	48	36	53	42	43
	Manager	6	6	0	2	4	2	3	3	3
	Niet-actief	15	13	12	11	16	18	17	13	14
	Ander	10	4	6	14	7	7	2	1	7
Werksector	Industrie	17	12	-	18	11	13	12	17	15
	Diensten	21	11	-	14	23	25	19	14	18
	Gezondheid, onderwijs, welz.	42	47	-	27	43	44	37	33	38
	Publieke sector	6	5	-	16	11	12	20	9	11
	Caritatief	12	11	-	6	10	4	10	8	9
	Andere	2	14	-	19	0	2	2	19	9

Tabel 4: Algemene politieke attitudes van antioorlogsbetogers in acht landen (in %)

		Oorlogsvoerende landen		Oorlogsteunende landen			Landen tegen de oorlog			Gemiddeld
		US	GB	SP	IT	NL	ZW	BE	DU	
Links-rechts	Extreem-links	21	14	19	44	17	27	14	14	22
Zelfplaatsing	Links	64	63	61	46	64	58	62	63	60
	Centrum	15	22	18	8	17	14	20	22	17
	(Extreem-) rechts	1	1	1	2	3	1	3	1	2
Politieke macheloosheid	1=hoog; 5=laag	2.8	2.7	2.6	2.2	3.2	3.0	3.0	2.7	2.8
Steun voor politiek systeem	Hoog	18	15	34	3	42	45	36	31	26
	Gemiddeld	20	20	23	6	26	26	27	23	20
	Laag	62	65	43	91	32	30	37	43	54

Tabel 5: Specifieke attitudes in verband met de oorlog van antioorlogsbetogers in acht landen: aantal mensen dat akkoord gaat met de stelling (in %)

	Oorlogsvoerende landen		Oorlogsteunende landen			Landen tegen de oorlog			Gemiddeld
	VS	GB	SP	IT	NL	ZW	BE	DU	
Oorlog is gerechtvaardigd om een dictatoriaal regime te verwijderen	3	7	7	4	5	4	7	2	5
Oorlog tegen Irak is gerechtvaardigd wanneer de VN veiligheidsraad er mee instemt	15	17	10	5	14	6	11	8	11
Oorlog is altijd verkeerd	42	44	88	82	67	79	79	74	67
Dit is een racistische oorlog	48	40	26	31	24	35	31	30	34
De VS voeren een kruistocht tegen de Islam	37	42	48	42	45	42	45	37	41
Saddam Hoessein en het Iraakse regime zijn een bedreiging voor de wereldvrede	31	27	17	21	41	23	20	28	26
Het Iraakse regime moet ten val gebracht worden om een einde te maken aan het lijden van het Iraakse volk	20	52	58	39	76	56	42	45	47
De VS willen Irak binnendringen om hun olietoevoer veilig te stellen	85	83	83	86	79	82	91	85	85

Tabel 6: Structurele kenmerken en mobilisatie van antioorlogsbetogers in acht landen (in %)

	Oorlogsvoerende landen		Oorlogsteunende landen			Landen tegen de oorlog			Gemiddeld
	US	GB	SP	IT	NL	ZW	BE	DU	
Protestervaring									
eerste keer	30	49	21	9	54	26	22	23	27
2-5 keer	49	39	53	33	36	47	54	43	44
6-10 keer	12	6	12	22	4	14	14	15	13
+10 keer	9	6	13	36	5	13	10	19	16
Actief organisatielidmaatschap (ja)	85	76	54	71	72	73	74	58	71
Actief lid van...									
Vredesorganisatie	28	4	4	7	6	6	7	5	8
Internationale-thema-organisatie (anti-globo, antiracisme, mensenrechten, derde wereld)	41	29	34	27	45	47	42	17	33
Belangenorganisatie (Partij, vakbond, buurtgroep)	68	43	34	40	44	43	48	32	41
Nieuwe sociale bewegingsorganisatie (milieu, vrouwen)	49	26	13	18	44	53	41	36	41
Sociale organisatie (welzijn, cultuur en ontwikkeling, kerk en religieus)	71	59	21	35	46	53	41	36	41
Jeugdorganisatie (sport, studenten)	27	29	23	30	37	33	26	19	26
Kreeg informatie over demonstratie via...									
Advertenties/flyers	18	39	13	16	22	17	28	32	23
Affiches	41	23	33	15	29	31	34	31	29
Massamedia	18	24	57	36	35	27	26	35	32
Organisatie	26	22	12	31	20	20	31	18	23
Website	25	25	6	7	16	11	13	11	13
Mailing list	26	8	4	5	8	5	12	6	9
Lidmaatschap van een organiserende organisatie (ja)	13	11	17	31	22	21	24	16	20
Aanwezig op demo met mede-leden van organisatie (ja)	16	12	9	21	11	10	19	12	14